

CÂȘTIGAREA LIBERTĂȚII PRIN IUBIRE ÎN LIRICA ZORICĂI LAȚCU

Conf. univ. dr. Adela DRĂUCEAN

*Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad, Romania
adeladraucean@gmail.com*

ABSTRACT: Gaining Freedom Through Love in the Lyric of Zorica Lațcu.

This work aims to bring to your attention the lyric of Zorica Lațcu, a mystical poem, which has in mind the love that gives you the power of Christian freedom.

Among the poets who publish within the “Gândirea” group, we mention Nechifor Crainic, Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Lucian Blaga, Radu Gyr, Sandu Tudor, but also Zorica Lațcu, also known as the nun Theodosia. She was influenced by the philocal patristic spirit and the Isihast current. The poet risked to remain known only through a few brochures, volumes or verses that appeared in church publications. What made the lyric of Zorica Lațcu known more was the advice of archimandrite Father Teofil Părăian from Sâmbăta to make a complete edition of the poems written by Mother Theodosia, which was materialized by the volume *Poems*, published by Sophia Publishing House in 2008. What emerges from the poet’s lyric is the theme of love through which man reaches Christian freedom and ultimately salvation.

Keywords: *Zorica Lațcu, love, spiritual ascent, Christian freedom, redemption, saving.*

Cine a fost Zorica Lațcu?

Pentru înțelegerea liricii acestei poete trebuie să surprindem câteva aspecte din viața ei. Zorica Lațcu (1917-1990), deși s-a născut în localitatea Mezotur din Ungaria, unde familia s-a refugiat în timpul războiului, își va desfășura activitatea în Ardeal. Frecventează cursurile școlii primare în orașul natal – Brașov, apoi cursurile Liceului „Principesa Elena” din aceeași urbe. Copilăria și adolescența o trăiește într-un oraș cu multe etnii. Anii următori, 1936-1940, reprezintă pentru Zorica Lațcu anii studenției de la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, secția filologie clasică – limba

greacă și latină, și filologie modernă – limba și literatura franceză. Tânăra s-a remarcat ca o bună cunoscătoare a limbilor: greacă, latină, germană, maghiară, franceză și engleză. După terminarea facultății, se retrage la Brașov. În toamna anului 1941, revine la Cluj-Napoca, unde va ocupa postul de preparator universitar la Institutul Român de Lingvistică. Acum, va colabora la realizarea *Dicționarului limbii române* al Academiei Române, publicat de Sextil Pușcariu în 1948 și pregătește bibliografia pentru *Buletinul Institutului de lingvistică*.

În octombrie 1941, îi apar primele creații (*Captivul*, *Torcătoarea*, *Atheniana* și *Pescarul*) în paginile revistei „Gândirea”, condusă de Nechifor Crainic. Iar în 1944 îi apare primul volum, *Insula Albă*, la Editura „Dacia Traiana” din Sibiu. Cel de al doilea volum, *Osana Luminii*, apărut în colecția „Cărțile vieții” la Editura Episcopiei Ortodoxe Române, Cluj-Napoca, 1947, este „o doxologie mistică”¹. Coperta acestui volum a fost realizată de părintele Arsenie Boca, care prin grafia unor litere a dorit să prevestească trăirile transmise prin stihuri. Vocala *i* din titlu a fost făcută în formă de lumânare, accentuând în acest mod prezența focului, a luminii dumnezeiești ce se revarsă din poezia autoarei. Inițiala prenumele autoarei a fost grafiat cu caracter slav, cu un frumos Z, sugerând etimologia slavă a cuvântului ce trimite la zoi de zi, la primele revărsări de lumină în zi.

Cel de-al treilea volum al poetei, *Poemele Iubirii*, a fost publicat de către Editura Ramuri, din Craiova în anul 1949.

În anii de studenție, Zorica Lațcu participă la ședințele ținute de Frația Ortodoxă Română Studențească, unde leagă o prietenie sinceră cu medicinista Aspazia Oțel-Petrescu și îl cunoaște pe medicinistul Valeriu Anania. Potrivit mărturiei Aspaziei Oțel-Petrescu „Zorica era dăruită cu harul de a aduce prin arata sa pe alții la întâlnirea cu Dumnezeu. Ea întinde cărări de simpatie de la o inimă la alta cu o prietenie care mărturisea că cine iubește poate totul. Cuvântul ei era un cuvânt de iubire izvorât din dumnezeire. Exemplul ei de viață ne arată că suferința acceptată, înțelesă și purtată cu o iubire în numele lui Iisus Hristos, era, de fapt, cel mai frumos act de iubire și singurul capabil să transcende încarcerarea crudă, să înlăture tentația și să poarte spre liman de lumină sufletul îndurerat”². Trebuie să subliniem faptul că în acceptarea și înțelegerea suferinței, transformată în

1 Bogdan-Ioan Anistoroaei, *Zorica Lațcu monahia poetă*, București, Editura Enikon, 2019, p. 23.

2 Aspazia Oțel-Petrescu, *In memoriam. Spice*, București, Ediția Elisavaras, 2008, p. 123.

iubire în numele lui Hristos, un rol determinant l-a avut părintele Arsenie Boca, care i-a fost duhovnicesc.

Iar Valeriu Anania își amintește de cultura și talentul Zoricăi, în ciuda bolii de care suferea: „Zorica Lațcu – devenită, mai târziu, maica Teodosia, în mănăstirea Vladimirești – suferea de o foarte ciudată boală, cu rădăcini atavice, care-i dădea aparența unei femei dezechilibrate în vorbă, în gesturi, dar versurile și le citea frumos, chiar foarte frumos, mai ales când se așeza în fața căminului, pe covor, cu paginile și obrazul în lumina focului. Pe lângă o minte foarte lucidă și o bogată cultură clasică, Zorica avea și un talent real, unul dintre talentele pierdute, risipite, alungate în anonim”³.

În 1948, Zorica Margareta Lațcu intră ca soră la Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului, din comuna Tudor Vladimirescu, aproape de Teocuci și unde devine monahia Teodosia. Acest an va fi de răscruce pentru cele două prietene, Aspazia Oțel-Petrescu va lua drumul temnițelor pentru următorii paisprezece ani, iar Zorica Lațcu pe cel al mănăstirii, ceea ce a făcut să nu se mai vadă.

În cadrul mănăstirii, maica Teodosia a fost bibliotecară, făcând parte și din conducere, așa cum apare în consemnările celor care se ocupau de supravegherea locașului, ulterior de arestarea și anchetarea grupului. De asemenea a fost implicată în multe activități culturale: traducea din Sfinții Părinți, „întocmea conferințele cu caracter bisericesc indicate de episcopie; făcea recenzii din ziare și reviste bisericești, studii teologice și scria versuri cu caracter bisericesc”⁴.

În contextual politic nefiresc al vremii, în anul 1955 Mănăstirea este desființată, maica Teodosia este arestată din motive politice la 30 martie 1955 de către securitatea comunistă, anchetată și de patru-cinci ori pe zi, bătută, umilită, ajungând într-o stare fizică ce o trimite la spital. După trei ani de detenție la Miercurea Ciuc și Jilava, datorită bolii, este eliberată în 9 august 1957, având domiciliul forțat la Gurguiești, în județul Brăila până în 1970, când revine în Brașovul copilăriei sale. Aici scrie în continuare poezii, dar lucrează și ca traducător cu părintele profesor Teodor Bodogae. Așa apar în limba română scrieri de mare valoare ale unor sfinți ca: Isaac Sirul, Grigorie de Nyssa, Origen sau Simeon Noul Teolog.

Între anii 1949-1970, maica Teodosia elaborează alte patru volume de poezii: *Din pribegie*, *Grădina Doamnei*, *Icoane pentru paraclis*, *Alte poezii*.

3 Valeriu Anania, *Memorii*, Iași, Editura Polirom, 2011, p. 115.

4 Vol.8, fila 51 apud Bogdan-Ioan Anistoroaei, *Op.cit.*, 2019, p. 30.

După redeschiderea Mănăstirii Vladimirești, în februarie 1990, maica Teodosia a fost una dintre primele viețuitoare care s-a reîntors, doar că în 8 august s-a stins „înconjurată de dragostea familiei duhovnicești miraculos reînflorite”⁵.

Lirica Zoricăi Lațcu, un urcuș duhovnicesc prin iubire spre libertate

Principalele teme ale volumelor Zoricăi Lațcu acoperă întreaga sferă a religiosului: convorbirea omului cu Dumnezeu prin rugăciune, frământările omului pentru a cunoaște divinitatea, definirea rugăciunii, a poeziei născute din rugăciune, raportul Mire-Mireasă în viziunea creștină, toate cunoscând apogeul sublim în Iubirea revelată care este Însuși Dumnezeu și care este dătătoare de libertate.

Prin poezie, maica Teodosia s-a regăsit și a căutat permanent să-L afle pe Dumnezeu. Numai o căutare intensă, ascetică poate să învingă patimile pentru a ajunge la dobândirea virtuților și la acel fel de trăire prin Dumnezeu, trăire pe care o numim mistică. Aceasta culminează prin eliberare totală de păcate, prin purificare, prin iluminare, prin desăvârșire. Așa cum spunea și Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, mistica și ascetica nu sunt doar vocații ale călugărilor, ele reprezintă modalități de câștigare a mântuirii, și nu oricum, ci prin îndumnezeirea sufletului omenesc. Iar Zorica Lațcu, devenită monahia Teodosia, a ajuns la acest fel de trăire care ne pune în relație cu Dumnezeu și ni-L descoperă pe Dumnezeu. Altruismul poetei se poate observa din creația sa împărtășită nouă, pentru ca și noi să-L cunoaștem pe Dumnezeu. Prin stih de foc Îl face cunoscut lumii întregi pe Cel ce este Iubire: „dacă la vederea luminii dumnezeiești ajunge cel ce s-a curățat de patimi și a ajuns urcând pe treptele virtuților până la o iubire fierbinte de Dumnezeu, aceasta înseamnă că el și-a spiritualizat ființa în așa fel, că ea însăși a devenit căldură și lumină a dragostei de Dumnezeu și de oameni”⁶.

Emblematica imagine a Iubirii desăvârșite este raportată constant la Dumnezeu, ceea ce ne permite să comentăm textul ca fiind o poetică a Iubirii adevărate: așa cum un om își iubește aproapele, tot așa un creștin tre-

5 Aspazia Oțel-Petrescu, *Op.cit.*, p. 127.

6 Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, București, Editura IBMBOR, 2002, p. 421.

buie să-l iubească pe Dumnezeu, purtându-L permanent în suflet: „omul curățit de patimi ajunge la unire cu Dumnezeu și, implicit, la cunoașterea lui Dumnezeu, precum și la unirea cu El. Iar unirea cu El este dragostea desăvârșită”⁷. Cu alte cuvinte: dacă ajungi la dragostea desăvârșită, atunci poți să spui că ai cunoscut libertatea creștină, bazată pe relația ta cu Hristos.

Creația Zoricăi Lațcu „și-a împlinit menirea: a îndumnezei lumea, l-a adus pe Dumnezeu în sufletul nostru și ne-a învățat cum să-L vedem și să-L iubim. Mai mare lucru decât acesta cine poate să facă”⁸. Acest lucru poate se datorează și faptului că sufletul feminin este mai sensibil, mai delicat, are disponibilitatea iubirii nelimitate prin capacitatea de a se jerfi cu o neprefăcută evlavie, lucru amintit și de Puiu Ioniță în *Poezie mistică românească*: „Se poate spune că în sufletul femeii, credința lucrează și tace, probabil datorită unei mai mari intensități a iubirii”⁹. Așa se face că lirica monahiei poet trece prin toate esențialele stadii ale urcușului duhovnicesc.

Insula Albă, primul volum are o tematică mitologică și face apel la cultura antică, „are tensiunile lucrătoare ale spiritualității răsăritene”¹⁰. Împărțirea volumului în trei poate fi văzută ca o proiecție a urcușului spiritual: despățimirea, iluminarea și desăvârșirea.

În cel de-al doilea volum, *Osana Luminii*, se pot observa trăirile pentru a ajunge la mântuire: neliniștea, căința, recunoștința, bucuria, evlavia, venerația. Dar toate acestea sunt posibile prin iubirea față de Dumnezeu și de semenii, iubire care îți dă puterea de libertate creștină, adică de a alege, fără nicio constrângere, binele și nu răul. Acest volum este rodul experienței transfiguratoare a ascensiunii spre mântuire. Versurile reflectă stările sufletești care îl cuprind pe om în drumul său spiritual și împrumută discursul liric al rugăciunii. Stihurile devin cânt, rugăciune ce primește sonorități imnice, poezie a celebrării iubirii și slăvirii lui Dumnezeu. Titlul volumului *Osana Luminii* este metafora centrală a textelor. Această metaforă simbol este menită să pătrundă misterul, taina rugăciunii, revelându-se constant în iubirea față de Cel ce este Iubire: „Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el” (I Ioan 4: 16).

7 Andrei Andreicuț, *Spiritualitate creștină – pe înțelesul tuturor*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2002, p. 190.

8 Maria Daniela Pănăzan, *Poezia religioasă românească. Eseu monografic*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006, p. 153.

9 Puiu Ioniță, *Poezie mistică românească*, Iași, Institutul European, 2014, p. 212.

10 Bogdan-Ioan Anistoroaei, *Op. cit.*, p. 83.

Reperul fundamental al operei este găsirea lui Dumnezeu în Bucurie, în Frumusețe, în Iubirea cea neprihănită și curată, dar și comuniunea dintre uman și divin prin Euharistie.

Poezia de început a volumului este o artă poetică al cărei titlu simbolic, *Vinul*, prevestește programatic stihuri ale comuniunii. Poeta afirmă că versurile sale se nasc din durerea resimțită prin căință a sufletului care a cunoscut credința și iubirea divină. Teme precum suferința și regretul sunt obișnuite pentru începutul urcușului mistic, această primă etapă fiind a ascezei, a luptei cu ispita, cu nevrednicia, cu patimile, cu îndoiala. Acum creația Zoricăi Lațcu este rezultatul trăirii interioare, o transfigurare a suferinței. Locul ascuns al acestei prefaceri este inima: „Îmi strâng durerea-n inimă, ca-n teasc./ Din ea, mustind, poemele se nasc;/ Și fierbe mustu-n clocot rubiniu,/ În buți cu cerc de fier de-abia-l mai țiu”. Drumul alegoric al vinului trece din „câni de lut” către cei însetați, însă nu se dăruie decât celor aleși, celor cunoscători și iubitori de Dumnezeu: „Dar ce vreți,/ Voi buze întinate, voi ochi beți?/ Voi de-n zadar ați ars și-ați însetat,/ Că nu veți bea din vinul meu curat”. Din vinul „curat” nu pot gusta decât cei iluminați prin credință, cei care se jertfesc, cei iubitori a se împărtăși din suferința hristică: „Să spumege poemul lucitor/ Din strofele cu flori în smalțul lor,/ Să-l duc la Cina Domnului în dar,/ Să stea-n potir, pe masa din Altar.// Atunci din rănilile lui Dumnezeu/ Va curge sânge sfânt în vinul meu./ E clipa jertfei. Voi cei luminați,/ Voi cei desăvârșiți, luați, mâncați.// Cei țintuiți pe cruci și trași pe roți,/ Cu sete beți dintru acesta toți”.

Sfânta Taină a Euharistiei, împărtășirea cu Pâinea și Vinul, ce se prefac în cadrul Sfintei Liturghii în Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, devin în creația maicii Teodosia simboluri ale Poeziei. Simboluri nu în sens propriu, ci mistere ale omnirii creștine îndumnezeite, ce se cer detectate, descifrate și trăite, „Și nu o trăire oarecare, ci o trăire mistică, care presupune ardere lăuntrică, eliberatoare. Precum la marii gânditori antici, poezia devine ființială, presupune ardere, purificare, renaștere”¹¹. Această renaștere prin puterea divină poate să transforme suferința în Bucurie, deoarece Poezia este Dragoste. Versurile se plămădesc din Iubirea mântuitoare, iar rostul creatorului fiind acela de a fi un mărturisitor al lui Hristos, care aduce jertfa sa (adică poezia) „la Cina Domnului în dar,/ Să stea potir, pe masa din Altar”. Cuvântul se dăruiește cu generozitatea, sesizându-se bucu-

11 Maria Daniela Pănăzan, *Op. cit.*, p. 153.

ria slujirii și a mărturisirii, semănate în mod tainic și manifestată euharistic într-un tempo în care expresia poetică își găsește forma cea mai potrivită.

Referiri la marea taină a Euharistiei se face și în *Pâine*: „Și ca un bob de grâu dumnezeiesc,/ Te-ai măcinat în ura cea cumplită./ Și-ai hărăzit ființa Ta zdrobită,/ Acelor mulți, care veșnic flămânzesc.// Cu sânge și cu lacrimi frământat/ În focul dragostei Te-ai copt, Hristoase!/ Și spre viață veșnică Te-ai dat”. Alegoria învăluie taina venirii printre oameni a lui Hristos, prin care Fiul s-a golit de firea dumnezeiască pentru a deveni pe deplin om, de fapt, pentru a spiritualiza condiția umană și a face posibilă mântuirea. Ideea comuniunii dintre om și divinitate se accentuează prin „Potir”, pâine și vinul euharistic, simboluri ce apar și în următoarele volume: „Tu, pâine coaptă-n tainicul cuptor/ Merinde pentru suflete flămânde;/ Ciorchinul greu cu bobul luminos,/ Și spic crescut în țarina cea vie;/ Potir ales, umplut cu vin spumos,/ Iisuse Doamne, milostiv fi mie!” (*Acatist*, din vol. *Poemele Iubirii*).

Lecturând texte ca: *Vinul și Pâine*, observăm dorința cu care poeta vrea să ne facă și pe noi să ne împărtășim cu cele sfinte și să-L cunoaștem pe Dumnezeu. Emil Alexandrescu crede că „valoarea absolută a unei cărți este să-l ajute pe cititor să dobândească Calea, Adevărul și Viața veșnică, să devină un fiu al învierii, al Luminii, iar scriitorul trebuie să fie purtător de lumină, care-și dă viața și lumina inimii pentru salvarea altor semeni. Scriitorul este cel ce se jertfește pe sine pentru a-și salva neamul din întunericul lumii păcatului și a morții. Scriitorul trebuie să fie un propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu”¹². Așa se face că Zorica Lațcu prin plămădirile sale se înscrie în șirul creatorilor care ajută pe cititori să dobândească libertatea, calea cea dreaptă prin iubire.

La o privire de ansamblu, poemele din volumul *Osana Luminii* „s-ar putea împărți în două secțiuni. Pe de o parte, bucuria sufletului care a întrezărit izvorul Lumini și tânjește neconținut către el, împăcarea, fascinația, urcușul, zborul, răpirea fiind stările caracteristice. Pe de altă parte, ispitele se abat cu o înverșunare sporită, sufletul aflându-se într-o permanentă luptă cu suferința, cu pustiirea, cu urâtul, cu răul”¹³. Indiferent de stările surprinse în versuri, poezia maicii Teodosia se înscrie pe linia gândiristă, lucru remarcat și de Cristina Nemeș: „Fiind o exponentă a mișcării gândiriste,

12 Emil Alexandrescu, *Introducere în literatura română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2007, p. 5.

13 Puiu Ioniță, *Op. cit.*, p. 216.

Zorica Lațcu a încercat să transforme spațiul românesc într-un paradis creștin. Poeta urmează linia impusă de Nichifor Crainic, transpunându-L pe Iisus Hristos cu Apostolii, cu toate evenimentele, în spațiul românesc¹⁴.

Pentru atingerea libertății creștine trebuie să-L avem ca model pe Mântuitorul Hristos, ca prin și cu iubire să răzbatem toate hățișurile vieții pentru a urca treaptă cu treaptă.

De exemplu, suferința Mântuitorului este deseori actualizată prin faptele oamenilor, lucru surprins în *Golgota*: „Te vindem iar cu sărutări viclene./ Prin nepăsare oarbă și prin lene// Te biciuim cu vorbe de ocară,/ Te palmuim cu ură ca pe-o fiară”. În ciuda relelor, Hristos răspunde cu iubire și iertare: „Tu iarăși zici, în blândă rugămintă:/ «Nu știu ce fac. Îngăduie-i, Părinte!»”.

O semnificație deosebită dezvăluie poeta în versurile din *Iad*, în care își imaginează o călătorie în ținutul durerilor veșnice, fiind călăuzită de un înger. Imaginile statice: „Nu mișcă-n veci nimic din loc”, „Stau osândiții-n cruntă neclintire”, „cu rânjetu-mpietrit pe fața lor” sau imaginile vizuale: „Nici foc, nici fum, nici dlocote de smoală-/ O veșnicie netedă și goală...”, „Nici ploi de plumb, nici aspră biciuală”, „În noaptea fără margini totu-i șters,/ Culoare, formă, armonie, vers” ori auditive „durerea care nu mai țipă”, „întinsul înfiorător de mut” făuresc o semnificație filocalică. Toți păcătoșii care se zbat în chinurile iadului se fac vinovați de un singur mare păcat: „Petrec în sânul Marii Urâciuni/ Mulțime nemișcată de nebuni.// Pe toți i-a șters din Cărțile Vieții/ Păcatul împotriva Frumuseții”. Aici, frumuseții i se atribuie nu doar valoare estetică, ci și una morală, teologică, metafizică și spirituală. „Dimensiunea estetică rămâne una esențială în mistică – unde sacrul este înțeles și ca modalitate de poetizare a existenței, dar nu este absolutizată, ci integrată unei concepții ce are în centru cunoașterea prin credință și iubire, iubirea ca principiu fundamental al lumii”¹⁵.

După cum și titlul sugerează, sonetul *Frumusețe* are ca temă frumusețea, punctând totodată și câteva aspecte de artă poetică. Concepția estetică surprinsă aici pune în lumină încă o dată rădăcinile neotestamentare și patristice: „Și-mi zise Domnul: «Eu sunt Frumusețe;/ La Mine-i cald sălaş

14 Cristina Nemeș, *Poeta Zorica Lațcu Teodosia sau Sacrul în carcerat*, în „Luceafarul romanesc” revistă on-line de literatură și cultură, apud <https://arhivaluceafarulromanesc.wordpress.com/%E2%96%BC-portrete-si-destainuiri/cristina-nemes-%E2%80%9Epoeta-zorica-latcu-teodosia-sau-sacrul-incarcerat%E2%80%9C/>, accesat în 30.08.2022

15 Puiu Ioniță, *Op. cit.*, p. 217.

de primăveri;/ La Mine zorile sunt făr' de seri,/ Și duhul înflorește-n mii de fețe./ .../ Și Eu revărs din veșnice comori/ Peste aleși puteri de plăsmuire,/ Și-i fac să-Mi fie asemănători/ În duh, prin arzătoarea lor iubire...»". Între metaforele simbol pe care Iisus Hristos și le atribuie: Calea, Adevărul, Viața, Lumina, Mielul, Ușa, Pâinea, Vinul, Apa vieții, Iubirea, Prietenul, Păstorul, nu apare și frumusețea, deși se găsește în mesajul său unele referiri în acest sens: „Și de ce vă îngrijorați de îmbrăcăminte? Uitați-vă cu atenție cum cresc crinii de pe câmp: ei nici nu trudesă din greu, nici nu torc. Și totuși vă spun că nici chiar Solomon, în toată gloria lui, nu s-a îmbrăcat ca unul dintre ei!” (Matei 6: 26-27). Dumnezeu apare ca izvor sau model al frumuseții, iar echivalența „Dumnezeu este frumusețe” își găsește rădăcina în viziunile prin care cei aleși au avut parte de un crâmpel de frumusețe divină. Se descoperă aici latura estetică a trăirii mistice: unirea omului cu Dumnezeu prin iubire și frumusețe. Trăirea mistică este cauzat de frumusețea desăvârșită.

Potrivit Zoricăi Lațcu, frumusețea divină înseamnă primăvară, lumină, dureri transformate-n desfătare. „Puterile de plăsmuire” se răspândesc asupra aleșilor din „tainice izvoare”, deoarece talentul făuritor nu este altceva decât o dovadă a prezenței harului divin. Condiția ca „aleșii” să devină asemănători creatorului lor, este ca opera lor să fie făcută din/cu iubire.

Pătunzând în lirica maicii Teodosia se observă că mesajul se spiritualizează și prin ineditele formule alegorico-simbolice, încărcate de o finețe a senzațiilor tipic feminine, care marchează sentimente de mare intensitate, tulburătoare. În gazetul *Primăvara mea* se constituie o imagine a interiorității prin intermediul unor elemente din natură ce construiesc o alegorie a trăirilor lăuntrice: „Crescut-au ghiocei în fulgi de nea?.../ Atât de albă-i primăvara mea!// Mi-e sufletul de patimi neatins/ Și cerul floare peste el a nins;// Aleasă floare de mătăsuri noi/ A nins în noapte peste pomii goi// Și i-a-nvelit în borangic ușor./ A nins o boare caldă ca un dor,// S-adie rar miresmele din Raiu// Da primăverii-n duhul meu lumini/ Și se răsfărânge-n ochii tăi senini”. Puterea Iubirii este covârșitoare, încât sufletul devine „de patimi neatins” asemeni unei primăveri în care natura renaște, „plutește raza sfintelor iubiri”. În cele din urmă Iubirea „se răsfărânge-n ochii” senini ai divinității.

Simbolurile vegetale sunt des folosite în lirica Zoricăi Lațcu, ele fiind surse inepuizabile de semnificații. Un simbol vegetal floral cu o însemnătate deoseită este crinul, căruia poeta îi dedică un întreg poem. Prin forma

florii el sugerează potirul, vasul curat în care pâinea și vinul se transformă în Trupul și Sângele Domnului Hristos. Crinul este simbol al purității, dar și al alegerii și al abandonului mistic sub semnul grației divine¹⁶. De asemenea, o reprezintă pe Fecioara Maria precum în iconografia creștină. În icoana Bunei Vestiri, Arhanghelul Gavriil îi dă Maicii Domnului un crin sau în alte icoane ce o înfățișează pe Fecioara Maria cu un crin, simbolizează castitatea. Symbolismul acestei fori i-a oferit poetei să transmită prin versurile „Și Tainele de pace făcătoare,/ S-au săvârșit atunci în chip nespus,/ Când I s-a dat în lujerul de floare/ Mariei, sfântul Trup al lui Iisus” mult mai multe lucruri, anume că din momentul binecuvântării de către Arhanghel începe lucrarea de răscumpărare a neamului omenesc: „Așa se-ncepe jertfa de iubire:/ Din alb potir crescut în flori de crin” (*Crinul*). Tot prin crin se face legătura dintre Vechiul și Noul Testament. Potrivit tradiției creștine, crinul s-a născut din lacrimile vărsate de Eva când a fost izgonită din Grădina Edenului. Dacă pentru Eva semnifică regretul, pentru Maica Donului semnifică castitatea și începutul procesului de răscumpărare în urma păcatului făcut de protopărinții noștri.

Acest simbol vegetal (crinul) este prezent și în versurile din *Buna Vestire (Icoană veche)* din volumul *Poemele Iubirii* pentru a sublinia castitatea Mariei și faptul că ea a fost aleasă: „Venit-a sol din Cer, pe aripi de vânt,/ Și s-a oprit pe prag cu-nchinăciune./ În mână duce crinul proaspăt frânt,/ Smerite, buzele-i solesc minune”. Crinul apare și în *Acatist*, din același volum, pentru a evidenția faptul că Iisus Hristos deși este fără de păcat a pățimit pentru noi oamenii: „Iubirea mea, Tu, crinul meu de foc,/ Tu floare-n flăcări, cu miresme bune...”

Întregul parcurs al omului pentru a ajunge la cunoașterea iubirii, a liberății, a lui Dumnezeu se redevă admirabil prin metafora focului. Iubirea este foc, scânteii, care se înalță spre Dumnezeu: „Ar fi un singur foc, nemărginire/ De flăcări albe-n val de vâlvătai./ Și n-ar mai fi nici trupuri nici simțire:/ Ar arde numai focul Tău, Iubire,/ Lumină-n lungul veșnicilor căi” (*Ochii*). Iubirea ca foc lăuntric, este reluată în poezia *Focul*. Dezvăluire mistuitoare, trecere spre lumea veșniciei, dezbrăcare de hainele păcatului și redobândire a stării de nepătimire, „curată ca o candelă-n altar”, Iubirea este regăsită, în deplinătatea ei, atunci când: „Cu trupul plin de răni și greu de har,/ M-am pomenit urcând pe scări dumnezeiești./ Spre miezul dragostei

16 Jean Chevalier, Alin Gheerbrant, *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figure, culori, numere*, vol. 1 (A-D), București, Editura Artemis, 1993, p. 388.

dumnezeiești” și cu ajutorul divin „Știam acum că focul fost-a pus/ În casa mea, de mâna lui Iisus”. Simbolul focului apare și în versurile din următorul volum pentru a sublinia trăirile spirituale din sufletul uman: „Inima-n culme de chin s-a aprins și-a-nflorit, Preaiubite/ Flacăra-n vârf de făclie și floare-ntr-un capăt de vrej,/ .../ Foc strălucit de lumină cu umbrele-n fugă vârtej” (*Inima*). Metafora focului apare și pentru a scoate în evidență puterea divină care ne întărește și pe noi: „Tu, flacăra de-argint, cu raze blânde” (*Acatist*), „Și-atunci de focul lui ceresc topite,/ Cu El, pe Crucea Lui, în grea durere,/ Am vrea să fim de mii de ori jertfite.” (*Îmbrățișare*).

Poemele Iubirii este volumul ce surprinde starea fermecătoare a sufletului regăsit în fericirea iubirii necreate, este „cel mai valoros, tematic vorbind, al Zoricăi Lațcu. Parafrazând versete biblice din *Cântarea Cântărilor*, poeta reușește să ilustreze, printr-o perfecțiune compozițională și prozodică, modul în care sufletul uman se reîntâlnește, în forma cea mai înaltă a Iubirii, cu Dumnezeu”¹⁷. Pentru acest volum poeta alege câmpul lexical al *iubirii*, mereu vorbind despre „Preaiubitul” și „Iubitul” ei, despre „nunta” mult așteptată, despre tăcerea care însoțește „tainica unire”, despre „Mire” și mireasă. Iubirea uneori provoacă și tristețea izvorâtă din teama că Iubitul ar putea fi pierdut. Dar, aceste versuri trebuie să le citim cu alți ochi, deoarece apare trăirea mistică. Puiu Ioniță afirmă că astfel de creații au un „alt cod și alte coordonate ale viziunii poetice comparativ cu poazia profană. A interpreta prin grila hedonistă ori psihanalitică ar însemna nu doar o răstălmăcire, ci o blasfemie. Poezia mistică rămâne fidelă modelului biblic oferindu-se cititorului ca o alegorie a devenirii spirituale, ca o poezie înalt simbolică eliberată de orice urmă de senzualism”¹⁸.

Tăcere este poezia liminară a volumului și este o artă poetică. Asemeni lui Blaga și Zorica Lațcu preferă această stare de tăcere dătătoare de trăiri deosebite. Maica Teodosia mărturisește că scopul poeziei sale nu este textul, ci doar trăirea, care este atât de covârșitoare, încât scrisul devine pasager. Locul iubirii este ascuns în adâncul ființei, este unul tainic. Pentru a întâlni iubirea trebuie să coborî „în lumea necuvintelor”, deoarece cuvântul se risipește și tăcerea este mai apropiată misticului. Tăcerea reprezintă experiența comuniunii cu Logosul, este semnul interiorizării, nu este o dovadă a neputinței, ci locul bogăției și a împlinirii spirituale: „Cuvintele pe care le-am spus,/ Sunt tot atâtea trepte ce coboară,/ Cu sufletul tot mai

17 Maria Daniela Pănăzan, *Op. cit.*, p. 162.

18 Puiu Ioniță, *Op. cit.*, p. 221.

adânc m-am dus,/ Pe treptele tăcerii, ca pe-o scară.// Ca-ntr-un cuprins de peșteră boltită,/ M-am coborât în lumea nerostirii,/ Și-n cutele de piatră i-am găsit,/ Acolo-n fund, un ascunziș Iubirii”. Tăcerea ca manifestare a fericirii apre și în *Îmbrățișare*: „Ci sufletul e mut în fericire./ Căci, iată, niciun murmur nu e-n stare/ Să spună ce fiori de desfătare/ Simțim atunci, în tainică unire”.

Puterea iubirii care transfigurează totul în jur apare în *Chemarea*: „Vino, Preaiubite-al meu,/ Pe sub bolți de curcubeu,/ Dă-mi aripi de Heruvim,/ Mână-n mână să plutim,/ În grădini de frumuseți,/ De eterne dimineți.../.../ Vino, preaiubiro, vin,/ Dincolo de cer senin,/ Să plutim, uitând de noi,/ Mână-n mână, amândoi./ Tu cu Mine să petreci,/ Eu cu tine-n veci de veci”.

În ciuda faptului că se utilizează motive ale naturii terestre („bolți de curcubeu”, „grădini de frumuseți”, „miros de trandafiri”, „potire de rubin”, ce ne trimit spre profan la o primă vedere, noi cititorii trebuie să pricepem că înțelesul acestora este unul care se ridică de la sensul literar al textului la cel mistic (anagogic). Întâlnirea cu Iubitul prilejuiește bucurie și uitare de sine. Diversele imagini artistice (tactile, gustative, vizuale, olfactive) au o expresivitate deosebită, creând o impresie puternică și un sentiment covârșitor. În mod antitetic, în lumea Iubitului predomină motivele celeste, diafane: „punți de peruzea”, „drum de stea”, „lumini de foc ceresc”, „dincolo de cer senin”, indiciu al dematerializării treptate a îndrăgostitei mistice, care numai așa poate să pătrundă în spațiul transcendent, singurul loc unde se poate realiza uniunea transfigurată.

Aspirația către spiritualizarea totală este prezentată într-o gradație ascendentă, sugerată prin simboluri intrate în limbajul mistic. Bolțile „de curcubeu” reprezintă puntea dintre cer și pământ, dintre uman și divin, iar îngerul „Dă-mi aripi de Heruvim” este mediator între Dumnezeu și om, heruvimii având în ierarhia cerească gradul cel mai înalt, un loc privilegiat de unde poate fi contemplat însuși Dumnezeu. „Grădinile de frumuseți” și „eternele dimineți” sunt simboluri paradisiace. În simbolismul mistic, trandafirul ocupă un loc aparte, fiind simbol al perfecțiunii și al absolutului, echivalentul vegetal al aurului, dar mai ales, simbol al iubirii lui Hristos, care semnifică jertfa hristică, învierea, comuniunea, regenerarea spirituală, nașterea din nou¹⁹.

19 Jean Chevalier, Alin Gheerbrant, *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figure, culori, numere*, vol. 3 (P-Z), București, Editura Artemis, 1993, pp. 176-178.

Cea mai înaltă treaptă a urcușului spiritual este cauzată de frumusețile de negrăit ale lumii divine și este cunoscută printr-o extatică ieșire din sine. Dorita întâlnire se face prin chemarea iubitei în care sunt folosite verbe la conjunctiv, indicând astfel un univers al posibilului. Însă răspunsul Iubitului anulează distanța, aducând viitorul în prezent.

Imaginea miresei și a Mirelui este regăsită și în *Iisuse, chipul Tău...*, în care Zorica Lațcu face o mărturisire. Regăsirea chipului Mirelui iubit într-o icoană dintr-o Biserică de la sat îi prilejuiește cunoașterea de sine. Acest lucru simbolizează o împăcare definitivă și o reîntoarcere în adevărata Iubire izvorâtă din lacrimi de mireasă. Stihurile invită la meditație, precum cea a Sfântului Siluan care spunea că „Sufletul se aseamănă unei mirese, iar Domnul – Mirelui, și ei se iubesc mult unul pe altul și suspină unul după altul. În iubirea Lui, Domnul tânjește după suflet și se mâhnește dacă acesta n-are loc în el pentru Duhul Sfânt; dar sufletul care a cunoscut pe Domnul tânjește după El, căci în El e viața și bucuria lui”²⁰.

Întreaga creație a maicii Teodosia este izvorâtă din iubire de Hristos și de oameni, fapt pentru care acestei trăiri i se dau mai multe definiții: „... E sfânta legătură/ Ce leagă cu un nod nedezlegat/ Pe Făcător de umila făptură”, „E jertfa Crucii cea însângeraată”, „Slujire lungă și tăcută/ Prin os al bietei inimi omenești,/ E tămâiere în veci neabătută/ Spre Scaunul Măririlor Cerești”, „Un munte de trăire/ Zidit pe al smereniei ocean,/ A Harurilor floare și rodire”, dar dintre toate cea mai potrivită ar fi: „Căci dragostea E Însuși Dumnezeu!” (*Ce-i dragostea?*). Cu alte cuvinte Iubirea/ iubirea este cea care ne transformă în oameni mai buni și liberi.

Stihurile Zoricăi Lațcu sunt profund creștine, transmițând un sentiment de liniște și împăcare, o plecăciune profundă în fața măreției și a jertfei Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pe care fiecare dintre noi ar trebui să-L simțim manifestat în viața noastră, deschizându-I ușa sufletului nostru, pentru a deveni vii cu adevărat.

Deosebita remarcă a prietenei Aspazia surprinde cel mai bine trăirile maicii Teodosia și a creației sale: „Zorica întindea cărări de simpatie de la o inimă la alta, cu o prietenie care mărturisea că cine iubește poate totul. Cuvântul ei era un cuvânt de iubire izvorât din dumnezeire. Mărturisesc că nu am cunoscut un suflet mai clocotitor ca al Zoricăi. Era un rug aprins, un rug de iubire ce se mistuia, dar, prin harul poetic, focul acesta interior se

20 Siluan Ahtonitul, *Între iadul deznădejdi și iadul smereniei*, Sibiu, Editura Deisis, 2001, p. 72.

calma în versul ei atât de perfect... Poezia Maicii Teodosia ne duce pe căi de frumusețe la întâlnirea cu Dumnezeu”²¹.

Bibliografie:

- ALEXANDRESCU, Emil, *Introducere în literatura română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
- ANANIA, Valeriu, *Memorii*, Iași, Editura Polirom, 2011.
- ANDREICUȚ, Andrei, *Spiritualitate creștină – pe înțelesul tuturor*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2002.
- ANISTOROAEI, Bogdan-Ioan, *Zorica Lațcu monahia poetă*, București, Editura Enikon, 2019.
- ATHONITUL, Siluan, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei*, Sibiu, Editura Deisis, 2001.
- CATANĂ, Constantin, *Monahia Teodosia (Zorica) Lațcu – poeta temnițelor comuniste*, în „Atitudini”, nr. 37, 28 august 2022, apud <https://www.atitudini.com/2020/08/monahia-teodosia-zorica-latcu-poeta-temnite-lor-comuniste/>
- CHEVALIER, Jean; Gheerbrant, Alin, *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figure, culori, numere*, București, Editura Artemis, 1993.
- IONIȚĂ, Puiu, *Poezie mistică românească*, Iași, Institutul European, 2014.
- LAȚCU, Zorica, *Poezii*, București, Editura Sophia, 2008.
- NEMEȘ, Cristina, *Poeta Zorica Lațcu Teodosia sau Sacrul încarcerat*, în „Lucefarul românesc” revistă on-line de literatură și cultură, apud <https://arhivalucefarulromanesc.wordpress.com/%E2%96%BC-portrete-si-destainuiri/cristina-nemes-%E2%80%9Epoeta-zorica-latcu-teodosia-sau-sacrul-incarcerat%E2%80%9C/>
- OȚEL-PETRESCU, Aspazia, *In memoriam. Spice*, București, Ediția Elisaveros, 2008.
- PĂNĂZAN, Maria Daniela, *Poezia religioasă românească. Eseu monografic*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006.
- STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, București, Editura IBMBOR, 2002.

21 Aspazia Oțel Petrescu apud <https://www.fericiticeiprignoniti.net/teodosia-latcu/996-maica-teodosia-latcu-dulceata-lacrimii-ce-izvoraste-din-iubire>